

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С. Макаренка

Кафедра педагогіки

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Директор НН Інституту
педагогіки і психології
С.М. Кондратюк
«30» серпня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Другий (магістерський) рівень

Методика організації туристсько-краєзнавчої діяльності в ПЗО
(вибіркова дисципліна)

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність: 011 Освітні, педагогічні науки

Освітньо-професійна програма: Позашкільна освіта

Мова навчання: українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту педагогіки і
психології 30.08.2022
Голова НМК Ю.А. Бондаренко

Суми - 2022

Розробник:

Осьмук Наталія Григорівна – канд. пед. наук, доцент, доцент кафедри педагогіки.

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри педагогіки
Протокол № 1 від «30» серпня 2022 р.

Завідувач кафедри

Бойченко М.А. доктор пед. наук, професор

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Магістр	Вибіркова	
		Рік підготовки:	
перший			
Семестр			
перший			
Лекції			
20 год.			
Практичні, семінарські			
28 год.			
Лабораторні			
Самостійна робота			
100 год.			
Консультації:			
2 год.			
	Вид контролю: залік		
Загальна кількість годин - 150			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна входить до вибіркових дисциплін циклу професійної підготовки. Її метою є:

- загальнотеоретична підготовка, що формує усвідомлення значущості туристсько-краєзнавчої роботи як одного з напрямів діяльності в закладах ПЗО як гарантованого державою середовища, де забезпечуються умови інтелектуального, національно-патріотичного, духовного і фізичного розвитку дітей, реалізація їхнього творчого потенціалу, задоволення пізнавальних потреб, створюються комфортні умови для формування громадянина-патріота й соціальної адаптації вихованців до умов реального життя;
- загальнопедагогічна та методична підготовка, що передбачає набуття знань, умінь, навичок, цінностей та досвіду діяльності, які забезпечать ефективну туристсько-краєзнавчу роботу в закладах позашкільної освіти.

Передумови для вивчення дисципліни

Передумовою є знання з історії України, педагогіки, педагогічної психології, методики виховної роботи.

2. Результати навчання за дисципліною

	Програмовані результати навчання ОПП	Знати / Вміти
ПРН 2	Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою вирішення дослідницьких і практичних завдань у закладах вищої, загальної середньої та позашкільної освіти.	Знає сутність категорій: позашкільна освіта, заклад позашкільної освіти, туристсько-краєзнавча робота, туристсько-краєзнавчий гурток, педагогічні засади роботи гуртка, форми й методи туристсько-краєзнавчої роботи.
ПРН 3	Знання основних нормативних актів і документів, що регламентують організацію	Знає закони та нормативні документи України та міжнародного права щодо діяльності закладів

	освітнього процесу в закладах вищої, загальної середньої та позашкільної освіти та методики викладання педагогічних дисциплін у галузі освітніх, педагогічних наук.	позашкільної освіти, та, зокрема тих, що регламентують діяльність туристсько-краєзнавчого спрямування, гурткову роботу та її складові в позашкільному закладі освіти.
ПРН 7	Володіння змістом фундаментального спектру проблем сучасної педагогічної освіти з метою вдосконалення та розширення світоглядного потенціалу особистості педагога закладу позашкільної освіти.	Знає мету й завдання туристсько-краєзнавчої гурткової діяльності як частини неформальної освіти, особливості організації туристсько-краєзнавчої роботи, загальнотеоретичні основи організації навчання й виховання в процесі гурткової роботи, форми й методи підвищення кваліфікації керівника гуртка.
ПРН 8	Здатність до організації комунікативної діяльності та педагогічної взаємодії учасників освітнього процесу на основі професійної етики і професійного саморозвитку та самовдосконалення.	Демонструє вміння відкритого й конструктивного професійного спілкування і співпраці з вихованцями, батьками, колегами, представниками дитячих і громадських організацій та організацій туристсько-краєзнавчого спрямування, місцевого самоврядування тощо.
ПРН 10	Уміння використовувати інноваційні технології навчання та виховання; добирати методи, прийоми, засоби викладання, адекватні його меті та змісту.	Знає форми, методи, прийоми туристсько-краєзнавчої роботи позашкільних закладів. Демонструє вміння організовувати навчальну, пошукову, екскурсійну. Туристську роботу за допомогою різних платформ онлайн і технологій офлайн комунікації, використання інноваційних технологій навчання.
ПРН 13	Готовність до утвердження гуманістичних ідеалів і демократичних цінностей в освітній і науково-дослідницькій діяльності на основі гуманістичного світогляду.	Знає сутність гуманістичних основ педагогіки, педагогічного спілкування. Демонструє вміння організовувати освітню роботу, що спрямована на реалізацію потреб особистості у навчанні, вихованні, розвиткові, самореалізації.

ПРН 14	Володіння основами професійної орієнтації педагога закладу позашкільної освіти на основі професійної ідентичності.	Демонструє готовність до вмотивованої, усвідомленої роботи педагога в системі позашкільної освіти. Розділяє цінності основ освітнього процесу закладів ПЗО.
ПРН 15	Педагогічне осмислення основних понять філософії освіти, розуміння ціннісних ознак та мети освіти, тенденцій її розвитку	Демонструє готовність до всебічного розвитку й здібностей дітей та молоді у сфері освіти, науки, культури, національно-патріотичного виховання, фізичної культури і спорту, технічної та іншої творчості, здобуття ними первинних професійних знань, вмінь і навичок, необхідних для їх соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності. Знає тенденції й завдання прогресу розвитку позашкільної освіти.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 - 100	Вільно володіє навчальним матеріалом, висловлює власні думки, робить аргументовані висновки, рецензує відповіді інших студентів, творчо виконує індивідуальні та колективні завдання, самостійно знаходить додаткову інформацію, та використовує її для реалізації поставлених перед ним завдань, може аргументовано обирати раціональний спосіб виконання завдання й оцінити результати власної творчої діяльності, вільно використовує знання для використання творчих завдань.
82 - 89	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, узагальнює і систематизує навчальну інформацію, але допускає незначні огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці. За зразком самостійно виконує практичні завдання, передбачені програмою, має стійкі навички виконання завдань
74 - 81	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, але узагальнює і систематизує навчальну інформацію не в повній мірі, допускає огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці.

64 - 73	Вільно володіє навчальним матеріалом. Застосовує знання на практиці, але узагальнює і систематизує навчальну інформацію не в повній мірі, допускає огріхи у порівняннях, формулюванні висновків, застосуванні знання на практиці.
64 - 73	Володіє навчальним матеріалом, знає основні поняття навчального матеріалу, виконує поставлені завдання на репродуктивному рівні, має недостатньо стійкі навички виконання практичних завдань
35-59	Має фрагментарні знання при незначному загальному обсязі навчального матеріалу, відсутні сформовані вміння та навички, допускає суттєві помилки під час відповіді. Планує та виконує частину завдання за допомогою викладача.
1 - 34	Студент не володіє навчальним матеріалом. Виконує лише елементи завдання, потребує постійної допомоги викладача

Розподіл балів (залік)

Поточний контроль							Разом	Сума
РОЗДІЛ 1		РОЗДІЛ 2			РОЗДІЛ 3			100
T 1.1	T 1.2	T 2.1	T 2.2	T 2.3	T 3.1.	T 3.2.		
Поточний контроль							40	
5	5	5	5	5	5	10		
Контроль самостійної роботи							60	
8	8	8	8	8	8	12		

T1, T2 ... – теми розділів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 - 89	B	добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D	задовільно	

60 - 63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
1 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є тести, індивідуальні творчі освітні проекти.

6. Програма навчальної дисципліни Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.

Тема 1.1. Система позашкільної освіти як складова освітнього простору України.

Тема 1.2. Туристсько-краєзнавча робота як напрям всебічного розвитку, змістовного дозвілля та відпочинку особистості.

Розділ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПЗО.

Тема 2.1. Краєзнавство як всебічне вивчення території рідного краю: завдання, напрями, особливості.

Тема 2.2. Форми та методи краєзнавчої роботи в закладах ПЗО. особливості організації з дітьми та молоддю.

Тема 2.3. Методика організації й проведення масових і групових форм краєзнавчої роботи.

Розділ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПЗО.

Тема 3.1. Форми та методи туристської діяльності в закладах ПЗО.

Тема 3.2. Туристсько-краєзнавчі подорожі, їх навчальне та пізнавальне значення.

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Конс.	Самост. робота
РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.										
Тема 1.1. Система позашкільної освіти як складова освітнього простору України.	16	2	4		10					
Тема 1.2. Туристсько-краєзнавча робота як напрям всебічного розвитку, змістовного дозвілля та відпочинку особистості.	14	2	2		10					
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ В ЗАКЛАДАХ ПЗО.										
Тема 2.1. Краєзнавство як всебічне вивчення території рідного краю: завдання, напрями, особливості.	16	4	2		10					
Тема 2.2. Форми та методи краєзнавчої роботи в закладах ПЗО: особливості організації з дітьми та молоддю.	18	4	4		10					
Тема 2.3. Методика організації й проведення масових і групових форм краєзнавчої роботи	16	2	4		10					
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ТУРИСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЗАКЛАДАХ ПЗО.										

Тема 3.1. Форми та методи туристської діяльності в закладах ПЗО.	16	2	4		10					
Тема 3.2. Туристсько-краєзнавчі подорожі, їх навчальне та пізнавальне значення.	18	4	4		10					
ІНДЗ	34		4		30					
Залік	2			2						
Усього годин	150	20	28	2	100					

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Позашкільна освіта як освітньо-виховний феномен. Система ПЗО України.	4	
2	Місце і роль дитячо-юнацького туризму і краєзнавства в системі позашкільної освіти. Провідні завдання й напрямки.	2	
3	Краєзнавство як вид діяльності. Основні завдання й напрямки краєзнавчої діяльності у роботі з дітьми.	2	
4	Форми та методи проведення краєзнавчої діяльності в закладах ПЗО.	4	
5	Методика організації й проведення масових і групових форм краєзнавчої роботи.	2	
6	Краєзнавчий туризм як форма вивчення й збереження культури рідного краю.	2	
7	Типологія найпоширених форм самодіяльного туризму дітей і юнацтва.	2	
8	Туристсько-краєзнавчі подорожі: вимоги до організації, забезпечення, проведення.	4	
9	Особливості організації, забезпечення, проведення масових спортивно-туристських заходів.	2	
10	Презентація та захист ІНДЗ	4	
Разом		28	

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Андрєєва, О. (2019). Організація оздоровчо-рекреаційної діяльності старшокласників у закладах позашкільної освіти туристсько-краєзнавчого напрямку. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*, 3, 57–64.
2. Тихенко Л. В. (Ред.). (2019). Андросова, В. І. Організаційно-технологічні аспекти діяльності туристського гуртка. Розділ І, підрозділ 1.2, *Сучасні підходи до організації роботи позашкільного навчального заклад*. Суми : Університетська книга.
3. Косил, М. Ю., Королько А. З. (Ред.). (2022). *Історико-краєзнавча діяльність у закладах освіти: проблеми і перспективи*. Збірник тез доповідей учасників Всеукраїнської науково-практичної конференції. Івано-Франківськ : Симфонія форте.
4. Лещук, О. А. (2020). Туристичний зліт як ефективна форма виховної роботи зі старшокласниками. *Географія*, 7/8.
5. Методичні рекомендації щодо реалізації ключової реформи Міністерства освіти і науки України «Нова українська школа» в позашкільлі <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/01/mrrkr.pdf>
6. Закон України «Про позашкільну освіту». Режим доступу <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
7. Сумський обласний центр позашкільної освіти та роботи з молоддю <http://ocpo.sumy.ua/>

Додаткова література

1. Близнюк, А., Десятниченко, О. (Ред.). (2018). «Попівська академія Олександра Паліцина»: краєзнавчі маршрути. Суми: ФОП Щербина І. В.
3. Брижак, Н. Ю. (2012). Краєзнавча та туристична робота: Курс лекцій для студентів педагогічного факультету, які навчаються на спеціальності «Початкова освіта». Мукачево: МДУ.
4. Караманов, О. В. (2021). Дидактичні засоби музейної педагогіки як елемент формування нового освітнього простору. *Освіта та педагогічна думка*, 1 (176), 3–11.
5. Караманов, О. В. (2021). Музейна педагогіка в умовах онлайн. *Український педагогічний журнал*, 3, 58–65.
6. Київський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uacenter.info/>.
7. Корж, Л. В. (2001). Династії меценатів у долі українського освіти. *Шлях освіти*, 4, 36–39.
8. Лисенко Михайло : скульптор : уродженець Сумщини (2019). Сумщина. Велика спадщина. Поезія, (сс. 76–79). О. Корнієнко (ред.). Суми: Університетська книга.

9. Муха, В. В. (2019). Національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді засобами туристсько-краєзнавчої діяльності. Л. В. Тихенко (Ред.). *Сучасні підходи до організації роботи позашкільного навчального закладу*. Суми : Університетська книга, 256–270.
10. Никифоров, А. М. (2016). *Педагогічна діяльність Никанора Онацького (1875-1937) на Слобожанщині*. Суми: ФОП Цьома С. П.
12. Пангелов, Б. П. (2010). Організація і проведення туристично-краєзнавчих подорожей. К.: Академвидав.
14. Петранівський В. Л. (2006). *Туристичне краєзнавство*. К.: Знання.
15. Прокопчук В.С. (2010). Шкільне краєзнавство: навчальний посібник / В.С. Прокопчук; наук. ред. П.Т. Тронько; МОН України, Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. Івана Огієнка. – К.; Кам'янець-Подільський: Кондор.
16. *Сумщина в іменах : енциклопедичний довідник* (2003). Суми: Рекламно-видавниче об'єднання «АС-Медіа».
17. Ткачова, Н. М. (2019). *Туристично-краєзнавча робота з дітьми дошкільного віку як один із аспектів патріотичного виховання. Особистість у кризових умовах та критичних ситуаціях життя : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції 28 лютого - 1 березня 2019 р., Суми : Вид-во СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 458–461.*